

A MŰVELŐDÉSÜGYI MINISZTERIUM
DIAFILM-SOROZATA

Olvasmányok rajzos vázlata

a 4. osztály számára

Általános iskola

Kiadja:
Magyar Diafilmgyártó Vállalat
Budapest, 1967.

készült
AZ ISKOLAI TANESZKÖZÖK GYÁRA
Kutató Osztályának irányításával

CSOMA VILMOS
munkája

Olvasmányok rajzos vázlata a 4. osztály számára

A 4. osztályos tanulók már természetes hanghordozással, az előbeszéd ütemében olvassák az életkoruknak megfelelő szövegeket. A tanítás középpontjában a néma olvasás készségének tökéletesítése, az önálló szövegfeldolgozási jártasság kialakítása, a szövegek tartalmának és mondanivalójának önálló megállapíttatása áll. Ehhez a munkához nyújtanak kitűnő segítséget a rajzos vázlatok.

A 3. osztályban - megfelelő tanítással - a nevelők elérik, hogy a tanulók egy gondolategység lényeges mondanivalóját megállapítják. Olvasási füzetükben ezt jelölik. Olyan feladatot is sikerrel oldanak meg, amely egy-egy szövegrész tartalmának kidolgozását kívánja meg. Már ebben az osztályban képessé válnak a gyermekek egy teljes olvasmányt érintő könnyebb feladat elvégzésére is. Pl. megadott szempont szerint gyűjtenek szavakat. Ezeket csoportosítják. Egy olvasmány eseményéről rajzot készítenek. Egy olvasmányt illusztráló rajzsorozathoz (3-4 képhez) a szöveg ismeretében megfelelő mondatokat szerkesztenek. Ezt a színvonalat kell túllépni a 4. osztályban, és képessé tenni a tanulókat egy teljes olvasmány önálló megértésére, egy vázlat elkészítésére, egy olvasmány elképzelésen alapuló folytatására, egy történet előzményének megrajzolására stb. A képek alkalmazása ebben a munkában igen jelentős segítséget nyújthat, ha megfelelő módon építjük be a diafilmeket a tanítási órák rendszerébe.

Miben segíthetnek a rajzos vázlatok?

1. A szövegek gondolategységekre bontásában.

Ezt a munkát már a 3. osztályban megkezdték a tanulók. A 4. osztályban már az olvasmány bemutatása előtt, a szöveg közös tárgyalását megelőzően levetíthetjük a ké-

peket. A tanulók azt a feladatot kapják, hogy olvassák el a szöveget, a képeknek megfelelően keressék meg a részeket. Először egy-két résznek állapítsák meg a vázlatpontját, majd később ugyanezt végezzék el minden kép vonatkozásában. A tanulók közül többen felolvassák a vázlatpontokat, és az osztály tanulói megállapítják, hogy tartalmukban megegyeznek-e.

2. Összekevert képek rendezése a szövegnek megfelelően.
A képeket a helyes sorrendtől eltérően vetítjük le, még mielőtt a szöveg közös feldolgozására sor kerülne. A tanulóknak az olvasmány elolvasása alapján meg kell állapítaniuk a képek sorrendjét. – Még eredményesebb lesz a feladat akkor, ha a helytelen sorrendben vetített képekhez egy-egy mondatot szerkesztenek a tanulók. Ezután olvassák el az olvasmányt, állapítják meg a mondatoknak megfelelő részeket, és készítik el a képek helyes sorrendjét. Az ellenőrzés úgy történik, hogy levetítjük a képeket helyes sorrendben és a tanulók önellenőrzéssel állapítják meg munkájuk eredményességét, illetve eredménytelenségét.
3. A képek alapján összefüggő tartalom készítése.
Az olvasmány bemutatása előtt levetítjük a képeket helyes sorrendben. A tanulók feladata, hogy hozzájuk rövid összefüggő történetet készítsenek. A munka végével ismertetjük meg őket az olvasmánnyal. Minden tanuló önállóan megállapítja, hogy munkája az olvasókönyv szövegétől lényeges eltérést mutat-e.
4. A tanulók összefüggő beszédének fejlesztése.
Egy-egy szöveg feldolgozása után a bemutatott képekről idézhetik fel a tanulók a szöveget. A részeket összekapcsolják és folyamatosan számolnak be. A képek segítségével lehetővé és konkrétá válik a szűkítés és bővítés.

Egyik tanulótól pl. azt kívánjuk, hogy csak az eseményeket mondja el összefüggően. A másiktól már ugy követeljük a beszámolót, hogy a képek által tükrözött napszakokról (reggel, délben, este) is szóljon. Egy harmadiknak ezeken túlmenően a szereplők alakjáról és ruhájáról is meg kell emlékeznie stb. Így vétetjük észre a képek segítségével, hogy valamiről lehet rövidebben vagy hosszabban beszélni anélkül, hogy eltérnénk a tárgytól, hogy valótlan-ságot vagy feleslegeset mondanánk.

5. Mai életünk, a nép alkotásainak megbecsülése, megszeretése.

Egyes képsorok hiven tükrözik az elmúlt és mai életet (pásztorok élete, népet nyuzó főurak kegyetlenkedése, uttörők segítőkészsége stb.). A képek tartalmának összevetése a mai élettel azt a belátást eredményezi, hogy rendszerünk megbecsüli mindenki munkáját, messzemenően gondoskodik a dolgozókról. A rászorulókat segítésebe a fiatalok - az uttörők - is bekapcsolódnak. A képek hatására osztályunk tanulói keresni fogják azokat a lehetőségeket, amelyekkel segítségére lehetnek pajtásaiknak és a felnőtteknek.

6. Szógyűjtések, szavak alá- és fölérendelése, szómagyarázat.

Egy-egy kép, illetve képsor nagyon alkalmas mind a természettel, mind az élet jelenségeinek megelevenítésével kapcsolatos szógyűjtésre. Ilyen szógyűjtési feladatok lehetnek pl. a pásztorok életével, a katonáérettel, a házimunkákkal kapcsolatos tevékenységek megállapítása. A gyűjtött szavakat egy-egy magasabbnem-fogalom alá rendezhetik, vagy kereshetik a magasabb fogalmat. Hasznos lehet egyes szavak meghatározásának gyakorlása is. Pl. Kinizsivel kapcsolatosan: páncéling - olyan fémből készült ruházat, amely megvédi viselőjét a kardvágástól, a dárdadóféstől, a balta csapásától. - Turbán - olyan fejrevaló, amelyet a törökök hordtak, hosszú selyemanyagot tekertek a fejük köré. A

szavakkal végzett gyakorlatok elősegítik a fogalmak tisztulását és a pontos beszéd alakulását.

Milyen olvasmányokhoz készültek a diafilmek?

1. Tiszán innen, Dunán tul... (Népdal)	6 kép
2. Buvár Kund (Monda)	5 kép
3. Kinizsi (Monda)	5 kép
4. Játék vagy munka? (Gajdár)	8 kép

Milyen típusu órákon használhatjuk a rajzos vázlatokat?

Sor kerülhet a rajzos vázlatok felhasználására szövegfeldolgozó órákon, rendszerezés alkalmával, olvasási gyakorló órán. Külön is hangsúlyozzuk a gyakorló órákon való vetítést. Ugyanis megfelelő olvasási készséggel bíró 4. osztályban a gyakorló eljárások jelentékeny része már tartalmi feladatok megoldására irányul úgy, hogy az olvasás is mindig helyet kap. Pl. gyakorló órán levetítünk egy képet. A tanulóknak meg kell találni a megfelelő olvasmányt, s abban a képhez tartozó szövegrészletet. A képekkel elérhetjük továbbá a tartalmak összefüggő elmondását, a lényeges megállapítások újbóli elmondását, a tanult ismeretek rendszerezését stb.

A filmek leírása

Tiszán innen, Dunán tul... (Népdal)

A népdal szövege után nehezen tudják elképzelni a régi idők pásztorait, munkájukat, ruházatukat, táplálkozásukat. Ma már inkább az istállózó állattenyésztésről, a villany-pásztorról hallanak. A képek tehát elsősorban a fogalommagyarázatot segítik, de a népdal "prózában" való megfogalmazását is.

1. kép: Csikósok terelik a ménest.

A pusztán vágatót ménest látjuk. Messziről int felénk a gémeskut. Két csikós karikás ostorral lóhátról tereli a ménest.

2. kép: Pihen a ménes, pihennek a csikósok.
A kép háttérében legelészik a ménes. Az előtérben egy pej ló ki van kötve. A gazdája a csikós, fiatalabb társával nem messze a fűben heverészik. Mindkettőn a régi idők csikós öltözékét látjuk (szűr, kemény csikós kalap).
3. kép: A juhász legelteti nyáját.
Legel a juhnyáj. A juhász számárháton ül, kezében bot van. A puli is ott lohol a nyáj körül. Az egész térség füves. Távolban látszik egy ház is.
4. kép: Bográcsban készül a gulyásleves.
A háttérben pihen a juhnyáj. Az előtérben ágason bogrács lóg, alatta ég a tűz. Két idősebb és egy fiatalabb juhász ül a bogrács körül. Az egyik hosszú fakanállal keveri a bográcsban fővő gulyáslevest. A másik kettő fakanállal merít belőle. A kép esti hangulatot tükröz.
5. kép: A kondás legelteti a disznókat.
Kisebb-nagyobb disznókat, malacokat látunk. Fekszenek turnak. A kondás figyel a nyáját, subát visel. Botjára támaszkodik.
6. kép: Megsütik a malacot nyárson.
A disznókat a háttérben látjuk. Az előtérben fanyárson egy kismalac sül. Három kondás ül a tűz körül. A legfiatalabb forgatja a malacot.

Buvár Kund (Monda)

A képek olyan időbe viszik el a tanulókat, amely tőlünk igen messze esik. Megismerkednek a kilencszáz évre viszszenyúló küzdelemmel, a XI. századi magyar katonák viseletével, fegyvereivel. Olyan szemléltetést valósítanak meg a képek,

amilyenre nincs mód a legtöbb iskolában. Jelentékenyen hozzájárulhat a képek bemutatása a tanulók képzeletének alakításához. A képsor az olvasókönyvben levő feladatok megoldását, az önálló vázlatkészítést is segíti.

1. kép: Hajókkal tört az ellenség az országra.

A Duna egy szakaszát látjuk. A folyó közepén horgonyozták le a hajókat. Jól megfigyelhetők az árbócrudak és a kötélzet. A hajók orrában állnak az őrök, kezükben lándzsa, fejükön sisak. Este van.

2. kép: Kund és Urosa terve.

A parti bozótban két magyar katonát látunk. Testüket könnyű katonaoöltözet fedi. Az egyiknek fedetlen a feje, a másik sisakot hord. Mindketten ladikban ülnek. Az egyik kezében evező. Mindketten a hajók felé lesnek.

3. kép: Kund meglékeli az ellenség hajóit.

A csónak már a hajó mellett lebeg. Az egyik katona a csónakban ül, a másikkal a feje látszik ki a vízből és az egyik kezében kalapácsot tart. Ezzel törte át a víz alatt a hajó testét.

4. kép: A német sereg pusztulása.

Süllyednek a meglékelt hajók. A német vitézek a Dunába ugrálnak. Kezüket segítséget kérően emelik ki a vízből.

5. kép: Béla herceg megdicséri Kundot.

A Duna partján Béla herceget látjuk lóháton. Mellette egyik vitéze lovagol. A herceg előtt áll a két vitéz katona. A Dunán még egy elsüllyedő hajó is látszik.

Kinizsi (Monda)

A tanulók nagyon kedvelik a Mátyás királlyal kapcsolatos mondákat. Az igazságos uralkodóról szívesen olvasnak. Ebben a mondában a népből származó vezért, Kinizsit, ismerik meg. Erejével, ügyességével, hűségével emelkedik a vezéri rangra.

1. kép: Mátyás király vadászik.

Mátyás király a főurak kíséretében vadászik. Bokros, füves területen száguldanak a lovak, az erdő a háttérben látszik. Mátyás egy szarvast kerget. A főurak mögötte lovagolnak.

2. kép: Vizet kér Kinizsitől a király.

Vizimalom van a háttérben. Előtte térség. Kinizsi Pál erős legény. Most lép ki a malom ajtaján. A vállán könnyedén cipeli a nehéz liszteszsákokat. A kép egyik oldalán az érkező Mátyás látható néhány főember kíséretében.

3. kép: Itt a viz, király!

Kinizsi Pál egyik kezén hatalmas malomkövet s azon egy vízzel telt kancsót nyújt a lóháton ülő Mátyás elé. Az arcokon csodálkozás ül.

4. kép: Kinizsi bucsuzik édesapjától.

Az apa a malom ajtajában áll. Szomorúan de büszkén néz távolodó fia után, integet neki. Kinizsi botra akasztott batyúval már uton van. Most lépett a patak hidjára. Ő is integet édesapjának.

5. kép: Harcban a törökkel.

Csatajelenetet látunk. Kinizsi mindkét kezében kard. Ép-

pen támad egy törökre. Néhány török katona holtteste a földön fekszik.

Játék vagy munka? (Gajdár)

Szovjet úttörők leleményes módon segítik a rászorulókat. A képekről megismerik a tanulók a falusi környezetet, az idősebb asszonyok nehéz életét. A férfiak a harctéren vannak. Helyettük dolgoznak az úttörők.

1. kép: Tervezgetés a padláson.

Úttörőgyűlés a padláson. Öt-hat, tiz év körüli úttörő beszélget. Félkörben ülnek, arccal az ajtó felé. Az egyik fiu kezében papírlap van, erre jegyez.

2. kép: Idős néni hajítja a tehenet.

Falusi udvarból egy parasztasszony kihajítja a tehenet. A néni már idős. Derékban kissé hajlott. Az udvar mélyén látszik a ház az istállóval. Az udvaron kut és vályu.

3. kép: Vizzel telik meg a kád.

A szintér a 2. kép egy részlete. A néni nincs a képen. A padláson megismert fiuk tevékenykednek. Két fiu kerekeskuton huzza, harmadik most viszi vödörben, a negyedik éppen önti a kádba a vizet.

4. kép: Csodálkozik az öregasszony.

A szintér ugyanaz, mint a 2. képen. A kád mellett áll az idős asszony. Kezét összecsapja, és csodálkozik a vizzel telt kádon. Néhány úttörő a kerítés mellől lesi őt.

5. kép: Nehéz a fát csomóba rakni.

Egy falusi ház udvara. Ez nem ugyanaz az udvar, mint az előző képen. Itt is egy idős néni az össze-vissza dobált hasábfát nézi.

6. kép: Öreg a néni, sok a fa.

Az 5. képen látott néni próbálkozik a fa összerakásával, de az nem ment. Lassan felegyenesedik, tapogatja a derekát. Egy kisebb rendezett farakást, és egy nagyobb még halomba dobált facsomót látunk.

7. kép: Az uttörők gyorsan összerakják a fát.

Az 5. képen is látott néni otthagya a fát, s az udvar mélyén levő konyhakertben uborkát szed. A fiuk szaporán rakják a fát. Az egyik fiu lesi a nénit. Vigyáznak, hogy ne vegye őket észre!

8. kép: Jó munka után vidáman száll a dal.

Az uttörőket az utcán látjuk. Boldogan énekelnek. A háttérben egy falusi ház látható.

ETALON

Olaszmuanyagok rajzos saellata 4.
o. dlt. isr. Tausarismerteto

a specifikacio kivaltasmersegek megfelel.

Budapest, 67. sept. 19.

Styros mny Kis Jernony

IFERT V. rész

HC Kutako Osztalya részéről